

Nie je nič lepšie ako keď si človek môže pochutnať na domácich potravinách – hovorí bývalý minister pôdohospodárstva Stanislav BECÍK, a tak hovoril aj v časoch keď bol ministrom. Dnes pracuje aj ako poradca predsedu Vlády SR pre poľnohospodárstvo. Aj na základe skúseností si založil farmu a stal sa z neho uznávaný poľnohospodár. Ekologické poľnohospodárstvo, ktoré je stále v strede záujmu, vychádza z tradícií i skúseností. Osvedčená a tradovaná prax, napríklad obrábania pôdy bez používania umelých hnojív, majú svoj význam pre zdravie vo všeobecnosti. Spomínané postupy nie sú neznáme ani hospodárstvu pod vedením Stanislava Becíka. Rozhovor poskytol pre Parlamentný kuriér redaktorka Anne Komovej.

Občania Slovenska pochopili, čo je to zdravý domáci produkt...

Čo znamená ekologické poľnohospodárstvo pre farmárov a obyvateľov, aké máte skúsenosti z vlastnej praxe, aké sú možnosti na Slovensku?

Nie som zástancom slova ekologické, ale skôr zdravé. Zdravá produkcia poľnohospodárskych výrobkov a zdravá produkcia potravín by mali byť doménou celej poľnohospodárskej prvovýroby a spracovateľského priemyslu. Dnes už nikoho netreba presviedčať, čo znamená v potravinách chemická vôňa, chemická farba, chemická chuť, nekonečná trvanlivosť a jej dôsledky na ľudský organizmus sú všeobecne známe. Osemnásobný nárast nákladov do zdravotníctva voči štvornásobnému poklesu nákladov do poľnohospodársko-potravinárskeho sektora znášame všetci, len akoby sme sa to báli verejne priznať. Solidarnosť v zdravotníctve je automatická a pritom solidarnosť v poľnohospodárstve pri produkcii zdravých potravín by bola minimálne o polovicu lacnejšia.

Ekologické poľnohospodárstvo si vyžaduje asi vždy a všade zvýšenú pozornosť a nielen kvôli potravinám...

Pôdohospodárstvo, to nie je len výroba potravín, ale najmä ekológia a krajínovtorba. Vizitkou krajiny je úspešné podnikanie na pôde so zreteľom na produkciu zdravých potravín, ale aj na udržanie osídlenia vidieka a využívanie

štátnych investícií v infraštruktúre vidieka. Nie nadarmo sa hovorí, že vizitka krajiny je vizitkou národa. A ja dodám, že vizitka národa je vizitkou úrovne jeho predstaviteľov.

Aké máte poznatky z ekologickej výroby v poľnohospodárstve na Slovensku a v porovnaní s krajinami EÚ?

Treba podotknúť, že slovenské pôdohospodárstvo vo svojom rozvoji silne zaostáva, najmä v rámci krajín V4, a to v diverzifikovanej výrobe a spracovateľskom priemysle domácej produkcie potravín. Máme krajinu s najlepšimi pôdno-klimatickými podmienkami, vieme dopesťovať, dochovať a spracovať taký sortiment domácej produkcie potravín, ktorý nám môže závidieť celý svet, ale my akoby sme túto možnosť nevnímali. Nevyužitý potenciál ornej pôdy, lúk, pasienkov, a aj lesov z pohľadu produkcie a sortimentu dreva, je do neba volajúci hriech, pretože s takýmto potenciálom krajiny a s takým počtom ľudí žijúcich na vidieku pre toto odvetvie, mať pasívnu obchodnú bilanciu v dovoze potravín nad 1 miliardu eur je nepochopiteľné. Keď porovnávame niektoré údaje v rámci krajín V4, kde rapídne rastú stavy dobytky, stavy ošípaných, hydiny, výmera zeleniny, ovocia a viníc, ako prácetvorných odvetví a naša stagnácia v tomto smere vedú k tomu, že krajina bude stále zraniteľnejšou, pretože sila každej spoločnosti je v sile svojej

domácej potravinovej sebestačnosti. A potravina je vždy v konjunktúre na rozdiel od priemyslu, ktorý sa, napríklad v krízovom roku 2009, veľmi ľahko dostáva je do recesie. Žiadne iné odvetvie občan nepotrebuje trikrát denne, ako pôdohospodárstvo, pretože ním začína deň, pokračuje ním obedňajšia prestávka a deň končí večerou. Človek, tak ako to v živote chodí, ocení a docení veľa vecí až keď ich stratí.

Spoluprácou v poľnohospodárskej oblasti v rámci Európy je nielen dovoz medzi jednotlivými krajinami EÚ, ale aj vývoz. V čom vidíte význam?

Dnes produkujeme minimálne štvornásobok potreby obilia, ktoré sa vyváža bez pridanej hodnoty a je paradoxom, že končí najmä v krajinách V4, kde sa zhodnocuje v živočíšnej výrobe a hotové produkty sa dovážajú do obchodných reťazcov. Vyvážajú sa olejniny, repka, slnečnica, kukurica ide najmä na priemyselné spracovanie, lúky a pasienky zarastajú náletovými drevinami a naša pôda sa dostáva do rúk najmä zahraničných agropodnikateľov, ktorých cieľom nie je efektívne hospodárenie s dôrazom na vytváranie pracovných príležitostí, ale nikoho z nich nezaujíma, ako vyzerajú dediny, opustené hospodárske dvory, či je naša krajina z pohľadu vidieka príťažlivou, ale dorobenie štyroch sezónnych produktov, poprípade postavenie bioplynovej stanice, z ktorej koncovky vyvážajúce na polia budú raz ekologickou katastrofou. Sila kapitálu je viac, ako sila zdravého prostredia a aktívneho života v ňom. Bezbranní si neporadia a veľkí to nechcú vidieť.

Ste spokojný s našou produkciou v rastlinnej aj živočíšnej výrobe? A čo možnosti získavať prácu v poľnohospodárstve?

Veľkým paradoxom je aj to, že pokiaľ Slovensko zásobovalo sezónnou zeleninou Českú republiku, dnes je to pravý opak. Vozí sa k nám celý sortiment zeleniny, ovocia a prvovýroba akoby sa bála ísť do zraniteľných odvetví, či živočíšnej, alebo špeciálnej rastlinnej výroby, pretože jednak je to ťažšie a náročnejšie a jednak sa necítia určitá istota štátu v čase, keď tieto zraniteľné odvetvia prežívajú klimatické krízy, napríklad tento rok (mrazy), alebo krízy cenových prepadov, ako je to v tomto čase pri mlieku. Žiadne iné odvetvie nevie absorbovať taký veľký počet ľudí s nízkou kvalifikáciou ako práve pôdohospodárstvo, najmä v našej krajine a v najmä

v období, keď tvorba pracovných miest je najväčším problémom celej Európskej únie. Bolo by naivné predpokladať, že fenomén nekvalifikovanej pracovnej sily po jednom až dvoch volebných obdobiach pomíne. Populačná krivka obyvateľstva, ktoré by našlo svoje uplatnenie v pôdohospodárstve je taká vysoká, že keď sa nevytvoria podmienky podnikateľom, čo sa budú týmto odvetvím zaoberať a toto obyvateľstvo zamestnávať, vzniknú vážne problémy, nielen v raste pasívnej obchodnej bilancie dovozu potravín, ale aj vyludňovaním dedín a nespokojnosťou, čo nebude obrazom úrovne Slovenska – napríklad niektoré oblasti celej južnej časti pozdĺž hraníc, kde bolo pôdohospodárstvo jediným producentom pracovných miest a dnes je tam v niektorých obciach obraz života pod ľudskú dôstojnosť, nielen nepracujúcich dospelých, ale najmä detí, ktoré v tom prostredí vyrastajú.

Asi aj zmeny spôsobu života v niekdajších poľnohospodárskych oblastiach Slovenska priniesli zmenu aj v poľnohospodárstve, a to tým napríklad, že do popredia sa dostávajú produkty zo zahraničia, teda dovážané...

Na Slovensku žijú obyvatelia v 2 752 obciach a 138 mestách. Všade sú opustené torzá hospodárskych budov po bývalých JRD, ktoré ponúkajú nielen množstvo pracovných príležitostí, ale aj dorobené produkty a môj názor je, že každá dedina na Slovensku by mala byť v základných potravinách sebestačnou. Ťažko pochopí ten, kto v tom prostredí nežil, alebo nežije, že všade tam, kde rastie tráva a stromy, sa ponúka práca. Tráva je fenomenálny zdroj energie pre všetky druhy hospodárskych zvierat. Na tráve sa nevychovejú len kone, kravy, ovce, kozy, ale je to obživa napríklad pre husi, ktoré by mohli vo vidieckom prostredí využívať tento zdroj energie, pričom Slovensko je sebestačné v produkcii vodnej hydiny len 5 %, všetko ostatné sa dováža. Na Slovensku chováme niečo vyše 40-tisíc kusov mäsových kráv, kým v Českej republike vyše 220-tisíc, a pritom máme lepšie podmienky pre odchov dobytku ako v Čechách. Na Slovensku máme najmenej koní na výmeru a na počet obyvateľov je to len 2,39 koňa na 1 000 obyvateľov. Pritom v Českej republike, v Poľsku a Maďarsku je to trojnásobok. Kôň nielen zužitkuje trávu, ale vytvára pracovné príležitosti, vzbudzuje záujem mládeže o činnosti s týmito zvieratami, robí krajinu príťažlivejšou. Starí gazdovia tvrdili, že dedina, kde nezaerdží kôň, nezakiriká kohút a nezagága gunár – vymrela. Najmä stará európska pätnásťka nám je príkladom, že základom života na vidieku je symbióza človeka s hospodárskym zvieratom a s prírodou. Kde všade po Slovensku nám už táto symbióza vymrela? Určite, že pri plných pulloch, najmä dovezených potravín v obchodných reťazcoch, sa politicky menej efektívne predáva tvorba pracovných príležitostí z radov domácich nezamestnaných než zahraničný kapitál, ktorý príde na Slovensko investovať. Zoberme si však Francúzsko, ktoré nad priemernú produkciu nadradilo udržanie stavov kráv, ošípaných, hydiny, udržanie výmery plôch vinohradov, sádov, zeleniny, pretože keď príde recesia k nám na priemerné produkty, s radosťou nám dovezuť ich potraviny aj za cenu toho, že radšej si nechali ťažšiu tvrdú lopotu nad úkor montážnych dielní, ktoré sú tisíckrát zraniteľnejšie. Nevoňavú hrdlačinu 365 dní v roku uprednostnili pred klimatizovanými vykúrenými fabrikami. Každý vie prečo!

Zdravá domáca produkcia a výroba potravín si predsa len získava stále väčšiu popularitu, takže asi to má význam pre všetkých...

Mojím poznatkom je, že občania Slovenska pochopili, čo je to zdravý domáci produkt, kvalitné bravčové, hovädzie, hydina, čerstvé vajčeka, mlieko a jeho výrobky. Občania sú ochotní merať často aj viac kilometrov za kúpou týchto produktov. Každý zhodnotený kus dobytku, ošípaných, hydiny je nielen produkt pre spotrebiteľa, ale aj práca pre ľudí, ktorí v danom prostredí pracujú a môžeme verejne vyhlásiť, že až na malé výnimky majú ľudia o prácu záujem aj z prostredia dlhodobo nezamestnaných. Ľudia sú zodpovední aj svedomití, ochotní pracovať sezónne, počas sviatkov, ale musia cítiť korektnosť, že sú za svoju prácu spravodlivo odmenení a že si ich prácu ich zamestnávateľ aj váži. Samozrejme, že je to práca náročná, aj pre zamestnávateľov, že je jednoduchšie s notesom pod pazuchu obrobiť 2 – 3 tisícky hektárov štyrmi sezónnymi plodinami a žiť v blahobyte. Preto by štát mal byť mimoriadne ústretový a nápomocný voči podnikateľom vytvárajúcich na pôde pracovné príležitosti, prevádzkujúcich nepretržite odvetvia a vystavených vonkajšiemu prostrediu. Ak zmrzne 100-hektárový vinohrad, alebo ovocný sad raz za 30 rokov a produkcia po mrazoch je sotva 20 % z dlhoročného priemeru, mala by tam nastúpiť okamžitá pomoc a nie čakať na nejaké konečné hodnotenie, alebo počítať s tým, že to sedliaka nakoniec omrzí. Nie sme o nič horší ako zahraniční investori žiadajúci rôzne daňové úľavy, sme len domáci, o ktorých je aj z novinárskej branže a médií menší záujem a politicky sa možno menej zaujímavé mediálne predávajú naše problémy. Ale na veľkú škodu celej spoločnosti. A čo je najpodstatnejšie, ničím sa lepšie nebojuje proti veľkým obchodným reťazcom, ako vytváraním konkurenčného prostredia aj formou samozásobovania a predajom z dvora. Vyhľadávanie jogurtov po expirácii a vyhrážanie sa pokutami reťazcom nezlepší ani kvalitu potravín ani neznižú nákupné ceny, ale odlev zákazníkov, ktorí základné potraviny budú vyhľadávať u malospracovateľov na gazdovských dvoroch, samozásobovaním, otvorí oči reťazcom byť lacnejší a kvalitnejší. Vtedy z toho bude mať osov celá spotrebiteľská verejnosť žijúca najmä v mestách.

Dotkneme sa aj podnikania v poľnohospodárstve. Do akej miery je poľnohospodárstvo atraktívne pre malých a stredných podnikateľov, ako vidíte ich perspektívu?

Dnes sa vedú polemiky, či je výhoda udržať koncentrovanú pestovateľskú výmeru, alebo podporiť malých farmárov a mladých podnikateľov. Pôdohospodárstvo je moja celoživotná cesta. Ako dieťa som vyrástol na gazdovskom dvore a v časoch príkazovej ekonomiky, keď som sa ženil, môj otec vlastnil pár koní a všetky ostatné hospodárske zvieratá. Ale v tom čase vzhľadom na politickú situáciu voči malému roľníkovi bolo možné hospodáriť, až na malé výnimky len v kolektívnej a v koncentrovanej podobe s plnením štátnych úloh nielen v pestovaní rastlinných produktov vrátane špeciálnej rastlinnej výroby, ale najmä živočíšnej výroby, kde bolo definované koľko sa musí vyrobiť z 1 hektára pôdy mäsa, mlieka, vajec, ovocia, zeleniny a samozrejme aj traktory podľa výkonov boli limitované do poľnohospodárskej prvovýroby. Napríklad traktory nad 150 konských síl mohlo

mať vtedy JRD, alebo ŠM len 1 kus na 500 ha, ostatné museli byť menšie vzhľadom na možnosť, čo najviac pracovných príležitostí poskytnúť pre vidiecke obyvateľstvo. Dnes je ekonomika trhová a čas ukázal, že koncentrovaná výroba je oveľa zraniteľnejšia ako malopestovateľská forma. Na koncentrovanej forme sa najviac participujú dodávatelia vstupov (osivá, hnojivá, pesticídy, krmivá) ako aj pri výstupe si odberateľ určuje ceny, pretože predáť 10 tis. ton obilia je ťažšie ako predáť 100 ton obilia malému pestovateľovi. Dávam rečnícku otázku: „Kto je prospešnejší pre spoločnosť a pre svoju rodinu ako živiteľ? Jeden 5 tis. hektárový veľkopodnikateľ, alebo sto 50-hektárových maloroľníkov?“. V roku 2004 pri vstupe do EÚ malo Slovensko vynegociovaných len 55 % z úrovne starej EÚ 15, a pritom hospodársky výsledok v pôdohospodárstve bol lepší ako v roku 2014, keď boli dotácie dorovnané v 10-ročnom prístupovom procese. Každému je jasné, že peniaze nezostali u roľníkov.

Čo najviac ublížilo poľnohospodárstvu, čo sa dá napraviť, čomu sa dá pomôcť?

Čo najviac ublížilo pôdohospodárstvu po novembri 89? Vôbec to nebola zmena prechodu z príkazovej ekonomiky na trhovú, ale zlodejský zákon 264/95, ktorým sa transformovaný majetok oprávnených osôb vtedajšou zákonodarnou a výkonnou exekutívou premenil na cenné (bezcenné) papiere – družstevné podielnícké listy (DPL). Ak sa dnes niekde hovorí o krádeži roka, alebo desaťročia, verejne vyhlásim, že krádežou storočia bola zmena skutočne prinavráteného majetku zákonom č. 42/92 majiteľom, alebo ich dedičom, aj keď bol v družstvách, ale týmto zákonom sa stal bezcenným, čoho dôsledkom sú dnes veľkokapitálové, najmä zahraničné spoločnosti, ktorí sa majetku zmocnili nákupom DPL. Aj prechod pôdy do rúk kapitálových spoločností je dôsledkom tohto zákona. To, že nám dnes pôda odchádza, je dôsledkom toho, že sa málo pracovalo s vlastníckimi pôdmi, že vlastníci mali aj dvoj- trojročné nedoplatky v nájomnom za pôdu, že sa im ponúkali smiešne naturálne pôžitky prepočítané na dvojnásobné realizačné ceny, pretože spoločnosti uprednostňovali nákup DPL pred záväzkami voči vlastníkom pôdy. No a výsledok je ten, že majitelia hŕfné pôdy predávali (zbavovali sa jej), lebo nemali z pôdy žiadny profit a manažmenty bývalých družstiev vyplakávali, že nám pôda odchádza. Pýtam sa, načo je komu traktor, kombajn, maštal s dobytkom, keď stratí pôdu. Základný výrobný prostriedok – pôda – sa odviezť nedá ako fabrika, ktorú si môže zahraničný investor hocikedy demontovať. Ale zmena majiteľa, ktorý bude mať iné ako lokálpatriotistické zmýšľanie, voči svojmu katastru, svojej dedine, svojej krajine môže mať v budúcnosti oveľa ťažšie dôsledky, pretože budeme robiť, ale na cudzom. Málokto cudzí chce rozvíjať svoju dedinu, byť jej nápomocný v kultúre, v športe, pretože cudzí podnikateľ profit odváža, a že je to tak, už dnes je to na našom vidieku citeľné. Veľa vecí sa v tomto smere ešte dá zmeniť. Príklady sú v rámci V4, zákon o pôde, o reťazcoch, o podpore podnikania v pôdohospodárstve. Obraz dnešného pôdohospodárstva je presne taký, aký je počet trvale činných a sezónnych zamestnancov v ňom. A ten je historicky najnižší, len necelých 60 tis. občanov.